

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING RAQAMLI PEDAGOGIK KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH

Toshtemirova Sarvinoz Obidovna

Samarqand davlat pedagogika instituti magistranti

Annotatsiya: Mazkur tezisdagi bo'lajak o'qituvchilarning raqamli pedagogik kompetensiyalarini shakllantirish masalalari yoritilgan. Raqamli ta'lim texnologiyalarining ahamiyati, ularning o'qituvchilik kasbiga yuksak ta'siri va sifatli ta'lim jarayonini tashkil etishdagi roli keng tahlil qilingan. Bo'lajak o'qituvchilarning zamonaviy ta'lim muhitida muvaffaqiyatli faoliyat ko'rsatishi uchun zarur bo'lgan raqamli pedagogik ko'nikmalar shakllanishining mexanizmlari va metodlari asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari asosida, raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish yo'llari hamda bu jarayonda uchraydigan muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: raqamli kompetensiya, pedagogika, zamonaviy o'qituvchi, ta'lim texnologiyalari, axborot texnologiyalari, raqamli ta'lim, digital kompetensiya.

XXI asr ta'lim sohasiga tub o'zgarishlarni olib kirgan asrlardan biri bo'lib, ayniqsa raqamli texnologiyalarning rutubatli kirib kelishi ta'lim tizimida tub burilishlarni yuzaga keltirmoqda. O'zbekiston Respublikasida ham zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosidagi ta'lim jarayonlarini samarali tashkil etish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylangan. Bunday strategiyalar amalga oshirilayotganda, eng muhim omillardan biri sifatida bo'lajak o'qituvchilarning raqamli pedagogik kompetensiyalarini shakllantirish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Chunki, raqamli texnologiyalarni o'zlashtira olgan o'qituvchilar ta'lim sifatini oshirish, bilim va ko'nikmalarni yetkazishda zamonaviy yondashuvlarni samarali tatbiq eta oladilar. Ayni paytda pedagogik ta'lim muassasalari oldida turgan eng muhim vazifalardan biri bo'lajak o'qituvchilarda raqamli samaradorlikni, innovatsion texnologiyalarni sinfda,

laboratoriyada yoki onlayn muhitda qo'llash kompetensiyalarini shakllantirish hisoblanadi. Bo'lajak pedagoglar faqat an'anaviy metodlar bilan cheklanmasdan, o'quvchilar uchun global axborot muhitiga ochiq, yangi texnologiyalar asosida bilimlarni yetkazib bera oladigan mutaxassis bo'lishi kerak [1].

Raqamli pedagogik kompetensiya – bu zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan o'qituvchi sifatida samarali foydalanish, yangi ta'lim vositalarini amaliyotga tatbiq etish va raqamli vositalar yordamida ta'lim jarayonlarini tashkil qilish, boshqarish va monitoring qilish uchun zarur bo'lgan bilim hamda ko'nikmalardir. Ushbu kompetensiyalar nafaqat axborot texnologiyalaridan foydalanish, balki raqamli pedagogik muhitda o'quvchini motivatsiya qilish, uning individual qobiliyatlarini aniqlash va rivojlantirish, ijtimoiy tarmoqlarda to'g'ri ishlash, internet xavfsizligi bo'yicha bilimlarni ham o'z ichiga oladi. Bo'lajak o'qituvchilarda raqamli kompetensiyani shakllantirish – bu ko'p bosqichli va kompleks jarayon bo'lib, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, multimediya vositalar, veb-servislar va elektron ta'lim resurslaridan faol foydalanishni taqazo etadi. Oliy ta'lim muassasalarida informatika, axborot texnologiyalari, masofaviy ta'lim, mediateka va o'quv kontentlarni yaratish bo'yicha amaliy mashg'ulotlarning joriy etilishi natijasida talabalar raqamli savodxonlik, interaktiv taqdimotlar tayyorlash, o'quvchilar uchun onlayn viktorinalar tuzish, o'quv dastur va platformalar imkoniyatlaridan keng foydalanish imkoniyatiga ega bo'lmoqdalar. Ko'plab xorijiy ilmiy tadqiqotlarda o'qituvchilarning raqamli kompetensiyalari rivoji ta'lim samaradorligini oshirishga va o'quv topshiriqlarini yanada jozibadorlashtirishga xizmat qilishi ta'kidlab o'tilgan. Masalan, raqamli vositalar yordamida individual ota-onalar bilan aloqalarni yo'lga qo'yish, o'quvchilarning natijalarini monitoring qilish, tahlil qilish va ularga o'z vaqtida yordam ko'rsatish mumkin. Bundan tashqari, elektron jurnal va kundaliklar, onlayn resurslar, test tizimlari va mobil ilovalardan unumli foydalanish jarayonda samarali natijalarni ta'minlaydi [2].

Bo'lajak o'qituvchilar uchun, ayniqsa, zamonaviy darslarda multimediya vositalaridan, interaktiv doska, elektron resurslar, muloqotli ta'lim platformalari

(Google Classroom, Microsoft Teams, Zoom, Moodle va boshqa), onlayn treninglar va vebinarlar tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy pedagog uchun raqamli muhitda ijodiy fikrlash, axborotlarni tahlil qilish, tinglovchilarni rag'batlantirish hamda virtual muhitda yetakchilik qobiliyatlari muhim bo'lib bormoqda. Bo'lajak o'qituvchilarda raqamli kompetensiyalarni rivojlantirishda birinchi navbatda, zamonaviy axborot vositalaridan to'g'ri foydalanishga o'rgatish, internet xavfsizligi, axborot madaniyati, plagiatdan saqlanish, raqamli etikaga amal qilish kabi masalalar muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, onlayn ta'limda O'zbekiston tajribasidan kelib chiqib, muloqot va hamkorlik ko'nikmalari, jamoaviy loyiha ishlarini amalga oshirish ham muhimdir [3].

Innovatsion texnologiyalar va raqamli vositalardan unumli foydalanish bo'lajak o'qituvchilarning dars rejalarini samarali tuzish, ularni motivatsiyalash, har bir o'quvchining individual o'ziga xosligini hisobga olib ishlash imkonini beradi. Masalan, virtual laboratoriyalar, raqamli testlar, o'quv simulyatorlar, gamifikatsiya usullarini joriy qilish darslarning qiziqarli va samarali o'tishini ta'minlaydi.

Raqamli kompetensiyani shakllantirish jarayonida amaliy mashg'ulotlar, interfaol loyihalar, onlayn master-klasslar, fidbek tizimi va mentorlik dasturlari orqali ta'lim olish natijasida bo'lajak o'qituvchilar o'zlarining zamonaviy kasb sohibi sifatida faoliyat yurita olish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Shu tariqa, ular kelajakda zamonaviy maktab va boshqa ta'lim muassasalarida muvaffaqiyatli faoliyat yuritish, professional kompetensiyani amalda namoyon etish imkoniga ega bo'ladilar [4].

Hozirgi vaqtda raqamli kompetensiyalarni shakllantirishda eng muhim vazifa – zamonaviy ta'lim muhitini takomillashtirish, talabalarni axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan to'g'ri va samarali foydalanishga va xalqaro tajribalarni o'rganishga yo'naltirishdan iboratdir. Bo'lajak o'qituvchilar uchun elektron portfoliolar tuzish, darslarni mobil ilovalar orqali o'tkazish, onlayn test va baholash jarayonlarini joriy qilish juda muhim. Shuningdek, mutaxassislarni

tayyorlashda zamonaviy dasturiy ta'minotdan, sun'iy intellektga asoslangan ta'lim vositalaridan, yangi pedagogik diagnostika vositalaridan foydalanishga e'tibor berish talab etiladi.

Raqamli texnologiyalarning imkoniyatlari tobora kengayib borayotgan hozirgi zamonda raqamli pedagogik kompetensiyalarga ega bo'lgan o'qituvchilar zamonaviy o'qituvchilik kasbining asl namunasiga aylanmoqdalar. Bu borada pedagogik ta'lim muassasalarida innovatsion o'quv dasturlari, trenajyorlar, onlayn-kurslar, hamda bir qator xalqaro loyihalarda ishtirok etish imkoniyatlarini ko'paytirish lozim. Shuningdek, o'qituvchilar malakasini oshirish, zamonaviy texnologiyalar bilan ishlash bo'yicha amaliy ko'nikmani rivojlantirish ham yuksak ahamiyatga ega [5].

Raqamli kompetensiyalarni rivojlantirishda, shuningdek, ma'lumotlarni axborot xavfsizligi nuqtayi nazaridan muhofaza qilish, internetda axborot madaniyatini shakllantirish, yoshlarni virtual muhitda to'g'ri va samarali ish yuritishga o'rgatish ham muhim o'rin tutadi. O'quvchi va talabalarni onlayn axborot oqimini og'riqli va konstruktiv tahlil qila oladigan darajada tayyorlash o'qituvchining zamonaviy malakasi va kompetensiyasini namoyon etadi. Bugungi zamon yoshlari, axborot texnologiyalari avlodining vakillari sifatida, o'z hayot faoliyatlarini ko'proq raqamli muhitda olib boradilar. Shuning uchun o'qituvchi ularga zamonaviy axborot oqimini boshqarish, aniq va to'g'ri foydalanishga o'rgatish bilan bir qatorda, o'z tashabbusi va ilg'or yondashuvlari bilan raqamli savodxonlik va madaniyatga ham yo'llanma bera olishi lozim.

Xulosa

Umuman olganda, bo'lajak o'qituvchilarning raqamli pedagogik kompetensiyalarini shakllantirish bugungi kunda pedagogik ta'lim oldidagi eng ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Raqamli texnologiyalar, zamonaviy ta'lim usullari va metodikalaridan samarali foydalanish bo'lajak o'qituvchilarning har tomonlama yuqori malakali va zamon bilan hamnafas bo'lib yetishishda muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur jarayonlarda faqat asosiy texnologik bilimlarni emas, balki axborotni to'g'ri tahlil qilish, raqamli muhit xavfsizligini ta'minlash,

zamonaviy kommunikatsiya va hamkorlik ko'nikmalarini ham shakllantirish zarur. Pedagogik ta'lim muassasalari raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish bo'yicha innovatsion meodikalarni joriy etishi, ilg'or xorijiy va milliy tajribalarni kompleks o'rganishi va bu borada zamonaviy kasbga ega pedagoglarni yetishtirishga astoydil e'tibor qaratishi lozim. Faqat shunda ta'lim tizimi kelajak avlod uchun raqamli, innovatsion va zamonaviy bilimlar makoniga aylandi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Komilova, S. X., & Nasrullaev, A. B. (2020). "Raqamli ta'lim muhitida o'qituvchi kompetensiyalarini rivojlantirish". O'zbekiston pedagogik jurnali.
2. Rasulova, D. X. (2019). "Pedagogik ta'limda innovatsion texnologiyalardan foydalanish". Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
3. Oripova, N. I. (2022). "Zamonaviy pedagogik kompetensiyalar: Raqamli muhit va ta'lim innovatsiyalari". Toshkent, "Ilm ziyo".
4. Mamadaliyeva, Z. B. (2021). "Oliy ta'limda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari". Toshkent: "Iqtisod-moliya".
5. Karimova, G. S. (2023). "Ta'limda raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt". "Pedagogik innovatsiyalar" jurnali, Toshkent.
6. Ahmedov, R. U., & Shamsutdinova, M. G. (2018). "Ta'lim muassasalarida raqamli kompetensiyalar va ularni shakllantirish". Samarqand.